ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№8
2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 224 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirli

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi....14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna

O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari....20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li

Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi....25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi....30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi

Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati....33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna

Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv....39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari....44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalariga qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari....48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna

Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies....52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna

Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari....55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi

"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida....59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna

O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni....65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi

Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri....68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich

O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari....72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li

Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida....76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini....81
Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi

O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari....86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li

Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri....90
Jumanova Ug'iloy Sodiqjonovna

Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish....96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna

Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni....100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati....105
Murodova Madina Karim qizi

Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari....108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish 110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna

O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari 115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna

Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika 120
Sidiqova Yulduz Sobirovna

6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi 123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi

Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati 128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich

Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish 132
F. Zaynabuddinov

Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза 135
Киреева Эльвина Фларитовна

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar 140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich

Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish 144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna

Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari 148
Davletova A.

Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari 152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi

Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish . 156
Madmarova Gulchexra Qodirovna

O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish 160
Mamajonov Mo'minjon

Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli 165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi

Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari 169
Muhiddinov Muhriddin Nuriddin o'g'li

Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati 173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna

Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin ampluasini hisobga olgan holda aniqlash usullari 178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi

PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish 184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi

Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari 188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich

Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari 192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi

Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish 196
Sharofova Nilufar Ilhom qizi

Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida) 200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna

Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari 204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi

O‘smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari 208
Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi

Nofillologlarni (filolog bo‘lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o‘rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili..........214
Zarina Itolmasova

Forsayt va qaror qabul qilishni bog‘lovchi kognitiv komponentlar..........219
Hasanova Sumanbar Hamroqulovna

XALQARO BAHOLASH DASTURLARI ASOSIDA TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI (PIRLS MISOLIDA)

Tuxtasinova Munira Ibragimovna
Qo'qon davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada xalqaro baholash dasturlaridan biri bo'lgan PIRLS misolida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari tahlil qilingan. Tadqiqotda O'zbekistonning PIRLS dasturidagi ishtiroki, dastlabki natijalar, ularning sabablari hamda samaradorlikni oshirishga doir amaliy tavsiyalar bayon etilgan. Shuningdek, o'qituvchining roli, o'quv muhiti va interaktiv metodlardan foydalanish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: PIRLS, xalqaro baholash, ta'lim samaradorligi, pedagogik shart-sharoitlar, o'quvchilar savodxonligi, o'qituvchi, zamonaviy metodika.

Abstract: This article analyzes the pedagogical conditions for enhancing educational efficiency using the example of the PIRLS international assessment program. It reviews Uzbekistan's participation in PIRLS, outlines the initial results, identifies underlying causes of underperformance, and presents practical recommendations for improvement. The roles of teachers, the learning environment, and the application of interactive methods are also discussed.

Key words: PIRLS, international assessment, educational efficiency, pedagogical conditions, student literacy, teacher, modern methodology.

Аннотация: В данной статье рассмотрены педагогические условия повышения эффективности образования на основе международной оценочной программы PIRLS. Проанализировано участие Узбекистана в PIRLS, представлены начальные результаты, выявлены причины отставания и предложены практические рекомендации по повышению эффективности. Также освещены вопросы роли учителя, образовательной среды и использования интерактивных методов.

Ключевые слова: PIRLS, международная оценка, эффективность образования, педагогические условия, грамотность учащихся, учитель, современные методы.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida ta'lim sifati nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham baholab borilmoqda. Xalqaro baholash dasturlari – PISA, PIRLS, TIMSS – orqali o'quvchilarning bilim, malaka va kompetensiyalari aniqlanib, mamlakatlararo taqqoslash imkoniyati yaratiladi. Ushbu maqolada PIRLS dasturi misolida ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar o'rganiladi.

Globalizatsiya va raqobatning kuchayib borayotgan sharoitida ta'lim sifati har bir davlatning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Xalqaro baholash dasturlari orqali mamlakatlar o'z ta'lim tizimining kuchli va zaif jihatlarini aniqlab, strategik qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichidagi o'quvchilarning savodxonligini baholash va tahlil qilishda PIRLS dasturi muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada O'zbekistonning PIRLS dasturida ishtiroki, bu ishtirok natijalarining ta'lim samaradorligiga ta'siri va bu samaradorlikni oshirish yo'lidagi pedagogik shart-sharoitlar tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI.

I.V. Mullis, M.O. Martin et al. "PIRLS 2016 International Results in Reading" va "TIMSS & PIRLS International Study Center", R.C. Anderson, E.H. Hiebert "Becoming a Nation of Readers" – o'quvchilarning o'qish strategiyalari va pedagogik yondashuvlar, shuningdek UNESCO, Global Education Monitoring Report – ta'lim sifatini baholashning xalqaro ko'rsatkichlari va ta'sir etuvchi omillar, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi

vazirligi va PIRLS dasturida ishtirok etishga tayyorgarlik bo'yicha uslubiy qo'llanmalar, mahalliy kontekstdagi metodik tavsiyalarni ham ko'rib chiqilgan.

Ushbu manbalarda PIRLS natijalari batafsil yoritilgan, o'quvchilarning o'qish savodxonligi ko'rsatkichlari taqqoslangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Mazkur maqolada quyidagi metodologik yondashuvlardan foydalanildi:

- tahliliy metod – PIRLS natijalari va ularning ta'lim tizimiga ta'siri tahlil qilindi;
- solishtirma metod – turli mamlakatlardagi natijalar o'zaro taqqoslandi;
- empirik metod – O'zbekiston ta'lim tizimidagi holat bo'yicha mavjud ma'lumotlar o'rganildi;
- sistemali yondashuv – pedagogik shart-sharoitlar o'zaro bog'liq tizim sifatida tahlil qilindi;
- metodologik asos sifatida xalqaro va milliy tahliliy manbalar, shuningdek, o'quvchilarning savodxonlik darajasiga oid statistik ma'lumotlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR.

Xalqaro dasturlar – PISA, TIMSS, PIRLS – o'quvchilarning bilim va malakalarini aniqlash, ta'lim tizimidagi kuchli va zaif jihatlarni ko'rsatish uchun xizmat qiladi.

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) – o'quvchilarning o'qish savodxonligini o'lchashga qaratilgan dastur bo'lib, 9–10 yoshli o'quvchilarni qamrab oladi. PIRLS o'quvchilarning:

- matnni tushunishi;
- axborotni ajrata olishi;
- tahlil qilish ko'nikmalarini baholaydi.

PIRLS baholashlari ikki asosiy ko'nikmaga e'tibor qaratadi: axborot olish uchun o'qish va adabiy zavq uchun o'qish. Shuningdek, testlar va so'rovnomalar orqali o'quv muhiti, ota-onalarning yondashuvi, o'qituvchining metodi ham o'rganiladi.

1-jadval: **PIRLS baholash yo'nalishlari va ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri**

Yo'nalishlar	Ta'rifi	Ta'lim samaradorligiga ta'siri
O'qish savodxonligi	Matnni tushunish, asosiy g'oyani ajratish, tafsilotlarni aniqlash	O'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi
Matnni tahlil qilish va baholash	Matn ustida ishlash, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	Tanqidiy fikrlash, mustaqil fikr yuritish ko'nikmasi shakllanadi
Madaniy kontekstda tushunish	Matnni madaniy va ijtimoiy kontekstda tahlil qilish	Madaniyatlararo kompetensiyalar rivojlanadi
Funktsional savodxonlik	Hayotiy vaziyatlarda matn bilan ishlash	Kundalik hayotda bilimdan foydalanish qobiliyati ortadi
Texnologik vositalar bilan ishlash	Raqamli matnlar, infografikalar bilan ishlash ko'nikmalari	Raqamli savodxonlik rivojlanadi

O'zbekiston 2021-yildan boshlab PIRLS dasturida ishtirok eta boshladi. Dastlabki natijalar o'qish savodxonligi bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichlardan past ekanligini ko'rsatdi.

O'quvchilarning past natijalariga sabab bo'lgan omillar:

- matn bilan ishlash ko'nikmalarining yetarli emasligi;
- o'qish madaniyatining sustligi;
- ota-onalarning kam ishtiroki;
- resurslarning yetishmasligi;
- o'qituvchilar malakasining o'rtacha darajada bo'lishi.

Pedagogik shart-sharoitlarni takomillashtirish yo‘llari:

- darslarda matn bilan ishlashga ko‘proq e’tibor qaratish;
- o‘quvchilarda o‘qishga qiziqishni shakllantirish;
- ota-onalar bilan tizimli ishlash;
- zamonaviy darsliklar va interaktiv usullardan foydalanish;
- o‘qituvchilarning malakasini oshirish bo‘yicha treninglar.

Pedagogik shart-sharoitlarni shakllantirishning amaliy yo‘llari:

1. Interaktiv metodlar va o‘qish strategiyalari (“KWL jadvali”, “Insert”, “Fikrlar klasteri” kabi usullar orqali o‘qish va tushunishni chuqurlashtirish. Mavzulashtirilgan kitobxonlik klublari tashkil etish).
2. O‘qituvchining roli (O‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o‘quvchining o‘qish faoliyatini boshqaruvchi, ilhomlantiruvchi bo‘lishi kerak. Shuningdek: baholash mezonlari bilan tanishtirish; refleksiya olib borish; muloqot madaniyatini rivojlantirish).
3. Muhit va infrastrukturaviy sharoitlar (kutubxona resurslarini kengaytirish; sinfda vizual va matnli materiallar yaratish; elektron darsliklar, mobil ilovalarni joriy etish).

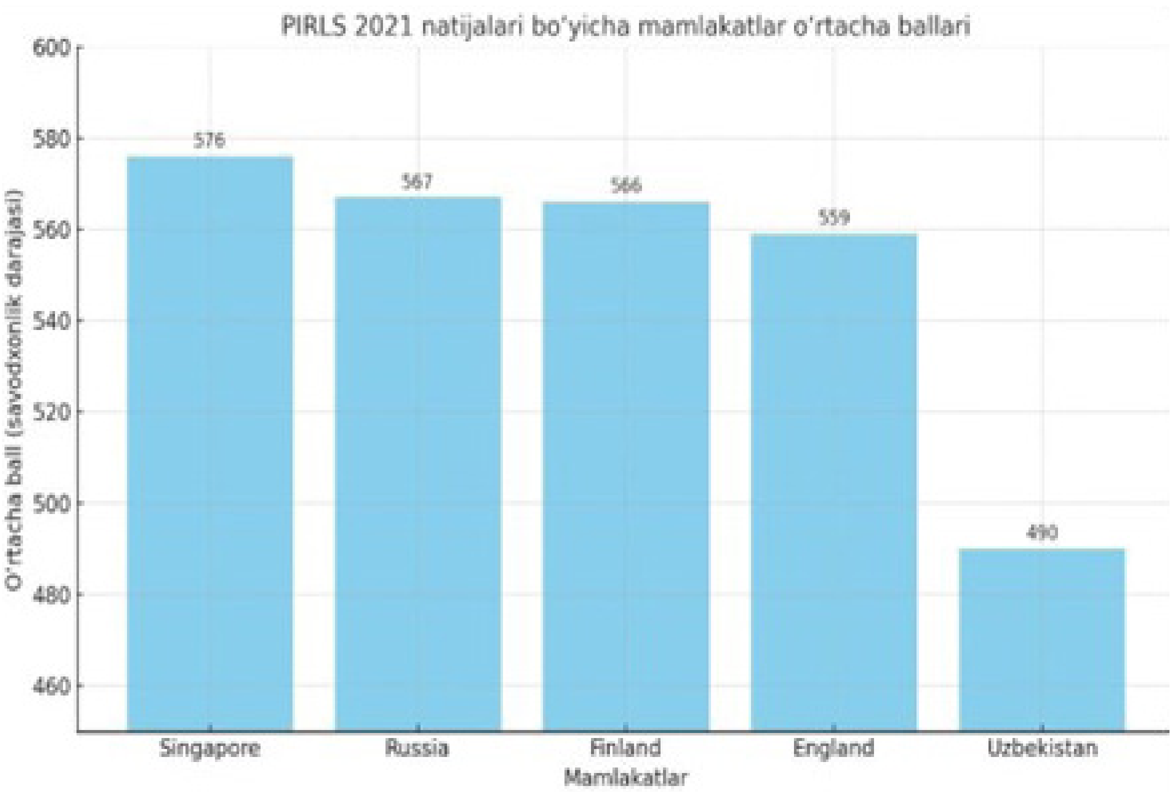

1-grafik: **PIRLS 2021 tadqiqoti natijalariga ko‘ra ayrim mamlakatlarning o‘quvchilar savodxonligi bo‘yicha o‘rtacha ballari**

Grafik izohi:

- Grafikda bir nechta mamlakatlar (Singapur, Rossiya, Finlandiya, Angliya, O‘zbekiston) 4-sinf o‘quvchilarining PIRLS tadqiqotida ko‘rsatgan natijalari solishtirilgan.
- Singapur eng yuqori ko‘rsatkichni qayd etgan – 576 ball bilan, bu ularning o‘quvchilari o‘qish bo‘yicha yuqori darajada savodli ekanligini bildiradi.
- Rossiya (567 ball) va Finlandiya (566 ball) ham yuqori natijalarga ega bo‘lib, ta’lim sifati barqaror va kuchli ekanligini ko‘rsatadi.
- Angliya (559 ball) – o‘rtacha ko‘rsatkichdan yuqorida turadi, bu mamlakatda o‘qish savodxonligiga berilayotgan e’tiborni ko‘rsatadi.

- O'zbekiston (490 ball) esa nisbatan past ball to'plagan, bu esa ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning mustaqil o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish va metodik yondashuvlarni qayta ko'rib chiqish zaruratini bildiradi.

Shunday qilib, ushbu grafik PIRLS tadqiqotining tahliliy vositasi sifatida xizmat qilib, O'zbekiston ta'lim tizimida qanday pedagogik sharoitlarni kuchaytirish lozimligini aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Yaxshi natijalarga ega davlatlarning tajribasini o'rganish va moslashtirish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR.

O'zbekistonning xalqaro reytinglardagi o'rni ta'lim tizimini yanada rivojlantirish zaruratini ko'rsatadi.

PIRLS dasturining natijalari asosida tahlillar olib borilib, pedagogik faoliyatga strategik o'zgarishlar kiritilishi lozim.

Ta'lim samaradorligini oshirish uchun o'qituvchi, o'quvchi va ota-onalar hamkorligidagi faol o'qish muhitini yaratish muhim.

Tavsiyalar:

1. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga mo'ljallangan o'quv adabiyotlarini boyitish;
2. O'qituvchilarni PIRLS mezonlari asosida malaka oshirishga yo'naltirish;
3. Ota-onalar uchun ma'lumot beruvchi seminarlar tashkil qilish;
4. O'quvchilarning mustaqil fikrlashi va matn bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. PIRLS 2021 Assessment Framework – IEA // https://pirls2021.org/frameworks/home/reading-assessment-framework
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi hisobotlari // https://uzedu.uz
3. Qosimov B. (2024). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar // Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal, 1(4), 168–171.
4. Jumaniyozova M. Darsliklar bilan ishlash metodikasi. – T.: TDPU, 2023.
5. Rahmatullayeva S. (2023). Xalqaro baholash tizimining asosiy xususiyatlari va ta'lim sohasida qo'llanilishi. Ekonomika i sotsium, (5-1 (108)), 282–286.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.